

**KADINLARIN TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN SOSYO-
DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNE GÖRE İNCELENMESİ***
**THE RESEARCH OF WOMEN'S VIEWS ON SOCIAL GENDER ROLES ACCORDING TO SOCIO-
DEMOGRAPHIC CHARACTERISTICS**

Burcu ŞANLI**
Ayda ÇELEBİOĞLU***
Duygu VEFİKULUÇAY YILMAZ****

Öz

Bu araştırma, kadınların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşlerinin sosyo-demografik özelliklerine göre incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik yaklaşıma dayalı olarak desenlenmiştir. Araştırmanın evreni, Mersin ilinde ikamet eden kadınların tamamından oluşmaktadır. Araştırma grubu, kartopu örnekleme yöntemiyle seçilmiş olan 15 kadın ile sınırlıdır. Araştırmanın verileri, 'Kişisel Bilgi Formu' ve 'Bireysel Derinlemesine Görüşme Soru Formu' ile toplanmıştır. Verilerin analizi için, nitel veri analizi yöntemlerinden içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi sonucunda, katılımcılardan elde edilen araştırma bulguları, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşlerini etkileyebileceği düşünülen sosyo-demografik özellikler (yaş, medeni durum, öğrenim durumu, çalışma durumu/meslek, en uzun yaşanılan yerleşim yeri) ve yedi tema kapsamında incelenmiştir. Bu temalar şu şekildedir: (1) Toplumsal cinsiyet eşitliği, (2) Aile ve evlilik, (3) Annelik, (4) Bekaret, (5) Kürtaj, (6) Eşitlik, (7) Namus. Araştırmaya göre, kadınların genel toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi görüşlerinin olduğu söylenebilir. Anneliğin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları paralelinde, her kadının doğuştan gelen kodlarında var olduğunu; ancak anneliğin herkese uygun olmadığı savunan kadınlar çoğunluktadır. Kadınlar özellikle kız çocukların, flört ilişkisinde erkek çocuklarına nazaran çok daha dikkatli olmaları gerektiğini ifade etmişlerdir. Katılımcıların önemli bir çoğunluğu kadın ve erkeğin eşit olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir. Araştırmaya katılanların tamamı, bir kadının ekonomik açıdan özgür ve tam bağımsız olması gerektiğini, herhangi bir kişiye, özellikle de eşine muhtaç olmadan 'kendi ayakları üstünde durması gerektiğini' ifade etmiştir. Araştırmanın sonucunda, bazı katılımcılardan elde edilen bulgulara göre, cinsiyetçi ve ataerkil söylemlerin bizzat kadınlar tarafından savunulduğu da belirlenmiştir. Ayrıca yükseköğrenim görmüş bazı katılımcıların, kadınların genel yaşamına ilişkin geleneksel bakış açısına sahip olduğu ve kadınları yalnızca atfedilen roller ve ödevler çerçevesinde tanımladıkları saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet Roller, Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları, Kadınlar, Sosyo-Demografik Özellikler.

Abstract

This research has been conducted to examine the views of women on gender roles according to their socio-demographic characteristics. The research has been designed based on the phenomenological approach of qualitative research methods. The population of the study is composed of all women residing in Mersin. The research group is limited to 15 women selected by snowball sampling method. The data of the study is collected with "Personal Information Form" and "Individual In-depth Interview Questionnaire". For the analysis of data, content analysis has been used from qualitative data analysis methods. As a result of the content analysis, the research findings obtained from the participants has been examined in terms of the socio-demographic characteristics (age, marital status, educational status, working status / occupation, longest-lived settlement) and seven themes that might affect their views on gender roles. These themes are: (1) Gender equality, (2) Family and marriage, (3) Motherhood, (4) Virginity, (5) Abortion, (6) Equality, (7) Honor. According to the research, it can be said that women have egalitarian views on general gender roles. In parallel to gender stereotypes of motherhood, women are dominant on the view that every woman has her innate codes, but motherhood is not suitable for everyone. Women have stated that girls should be more careful than flirting. A significant majority of respondents stated that women and men are equal. All of the participants stated that a woman should be economically free and fully independent and should stand on her own without any need for any person, especially her spouse. As a result of the research, according to the findings obtained from some participants, it is determined that sexist discourses are defended by women themselves. In addition, it is determined that some participants with a higher education have a traditional perspective on the general life of women and define women only within the framework of the roles and assignments attributed to them.

Keywords: Gender Roles, Gender Stereotypes, Women, Socio-Demographic Characteristics.

1. GİRİŞ

Toplumsal cinsiyet kavramı; genetik ve anatomik farklılıklar anlamına gelen cinsiyetten farklı olarak bireylere biyolojik cinsiyeti nedeniyle atfedilen toplumsal, kültürel ya da ekonomik temelli davranış

* Bu çalışma, Çukurova Üniversitesi tarafından 28-30 Kasım 2018 tarihleri arasında Adana'da düzenlenen 2. Çukurova Kadın Çalışmaları Kongresi'nde sözel olarak sunulan bildirinin gözden geçirilmiş şeklidir.

** Bilim Uzm., Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın Araştırmaları Anabilim Dalı, sanli.burcu@hotmail.com

*** Prof. Dr., Mersin Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, aydac@mersin.edu.tr

**** Doç. Dr., Mersin Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Doğum-Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, duyguulu@gmail.com

biçimleri, beklentiler, yüklenen sorumluluklar, ödevler ve roller bütünüdür. Ayrıca toplumsal cinsiyet; doğuştan sahip olunan biyolojik cinsiyetten ayrı olarak toplumlar tarafından belirlenmekte olup, içeriği kültürel, bölgesel ve tarihsel olarak da değişebilen cins kimliği olarak da tanımlanmaktadır. Bu kavram yalnızca cinsiyet farklılığını değil, aynı zamanda cinsler arasındaki eşitsiz güç ilişkilerini de belirtmektedir (Berktaş, 2009, 16). Kadın ve erkek arasındaki farklılıkların biyolojik süreçlerden ziyade sosyal süreçlere bağlı olduğunu savunmak mümkündür (Dökmen, 2009, 23). Kadınlar; erkeklerden farklı olarak, aidiyetleri ne olursa olsun yalnızca cinsiyetleri sebebiyle ayrımcılığa maruz kalmaktadır (Berktaş, 2010, 21). Toplumsal cinsiyet söz konusu ayrımcı, eşitsiz ve baskıya dayalı bir toplumsal düzen olarak savunulabilir (Acar-Savran, 2009, 235). Ataerkil yapıya sahip bu toplumsal düzen, ideolojiler tarafından desteklenmektedir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet ilişkilerini ve cinslere yüklenen toplumsal cinsiyet rollerini çözümlemek toplumdaki hiyerarşik yapının incelenmesiyle mümkündür. Okullarda toplumun en küçük yapı taşı şeklinde öğretilen aile kurumu başta olmak üzere tüm birimleri sözü edilen bu hiyerarşik yapıya sahiptir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğine son vermek ve kadınların ikincil konumunu değiştirmek için öncelikle politik olduğu kabul gören özel alanda düzenleme yapmak ve de çoğunlukla özel alana hapsedilen, ev içi rollerin atfedildiği kadınlara yönelik araştırmaları incelemek gerekmektedir.

Literatür incelendiğinde; kadınların toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili yapılan araştırmalar sonucunda, kadınların toplumsal cinsiyet kalıpyargıları paralelinde erkeklere göre daha fazla atfedilen rol ve görevlerden sorumlu tutuldukları ve sahip olunan sosyo-demografik özelliklerin bu konudaki tutum ve algıyı etkilediği belirlenmiştir (Günindi Ersöz, 1999; Yörükoğlu, 1992; Bhasin, 1994/2003; Kadılar, 2012; Vefikuluçay, Zeyneloğlu, Eroğlu ve Taşkın, 2007, Günay ve Bener, 2011; Günindi Ersöz, 2010; Ersoy, 2009). 2013 yılında yapılan Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması'na göre kadınların %75'i "yemek, bulaşık, çamaşır, ütü ve temizlik gibi ev işlerini erkekler de yapmalıdır", %52'si "küçük çocukları olan kadınlar çalışmamalıdır" ve %73'ü "kadınlar evlendiklerinde bakire olmalıdır" ifadelerine katıldıklarını belirtmişlerdir. Türkiye İstatistik Kurumu tarafından 2014-2015 yıllarında gerçekleştirilen Zaman Kullanım Araştırması'nda kadınların aile bakımına erkeklerden beş kat daha fazla zaman ve emek harcadığı bulunmuştur. Bu sonuçların toplumda özellikle toplumsal cinsiyet kavramıyla ve kadınlara yüklenen toplumsal cinsiyet rolleriyle doğrudan ilişkili olduğunu savunmak mümkündür.

Bu araştırmanın amacı ise katılımcıların kadınların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin sorulara verdiği cevapların sosyo-demografik özelliklere göre ne şekilde değişkenlik gösterdiğinin belirlenmesidir. Kadınların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşlerini sosyo-demografik değişkenlerine göre inceleyen nitel çalışmaların sınırlı sayıda olması nedeniyle, bu araştırmanın literatüre katkıda bulunacağı ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile mücadelede yeni bir profil çizeceği ve yol göstereceği düşünülmektedir. Araştırmada "Kadınların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşleri sosyo-demografik özelliklerine göre nasıl değişkenlik gösteriyor?" sorusuna cevap aranmaktadır.

2. MATERYAL METOD

2.1. Araştırmanın Tipi, Evreni ve Örneklemi

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik yaklaşıma dayalı olarak desenlenmiştir. Araştırmanın evreni, Mersin ilinde ikamet eden kadınların tamamından oluşmaktadır. Araştırmanın çalışma grubu, kartopu örnekleme yöntemiyle seçilen, 18 ve üzeri yaş grubunda olan ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan 15 kadın ile sınırlıdır.

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri, 'Kişisel Bilgi Formu' ve 'Bireysel Derinlemesine Görüşme Soru Formu' ile toplanmıştır. Araştırmaya gönüllü olan katılımcıların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşlerini etkileyebileceği düşünülen Kişisel Bilgi Formu, sosyo-demografik özellikleri içeren beş sorudan (yaş, medeni durum, öğrenim durumu, meslek/çalışma durumu, en uzun yaşanan yerleşim yeri) oluşmaktadır. 'Bireysel Derinlemesine Görüşme Formu' hazırlanırken araştırmanın kapsam ve geçerliği açısından iki uzman görüşü alındıktan sonra soru formunun son şekli verilmiştir. 'Bireysel Derinlemesine Görüşme Soru Formu'nda kadınlara aile kurumunun tanımı ve katılımcı için ne ifade ettiğine, evliliğin bir tercih mi yoksa mecburiyet olarak mı görüldüğüne, bekar yaşam biçiminin evlilikteki yaşam biçiminden farkına, bekar bir kadına yönelik toplumun bakış açısına, evlilik öncesi flört hakkındaki düşüncelerine, ailede bir kadından beklenen görevlere, her kadının anne olmak isteyip istemediğine, anneliğin her kadının doğasında olup olmadığına, anneliğin tanımına, namus kavramını nasıl tanımladığına, bekarete ve kürtaja karşı bakış açısına, kadın-erkek eşitliği, kız-erkek çocuğuna karşı tutumu, kadının ev içi rolleri ve kadının ekonomik özgürlüğüne yönelik sorular yöneltilmiştir.

2.3. Veri Toplama Araçlarının Uygulanması

Araştırma verileri bireysel derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak sorumlu araştırmacı tarafından 7 Kasım 2017- 25 Şubat 2018 tarihleri arasında toplanmıştır. Görüşmeler bireylerin kendilerini rahat hissetmeleri açısından ev ortamında yapılmıştır. Veriler ses kayıt cihazına kaydedilmiştir. Ses kaydı ve yazım için katılımcılardan kayıt esnasında sözlü izin alınmıştır. Her bir görüşmenin yaklaşık 30-40 dakika sürdüğü saptanmıştır.

2.4. Verilerin Değerlendirilmesi

Bireysel derinlemesine görüşmeler sonucunda elde edilen verilerin analizinde öncelikle görüşme dökümleri bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Ham veriler tekrar tekrar okunarak gruplandırılmıştır. Bilgisayar ortamına aktarılan verilerin niteliksel çözümlenmesinde, verilen yanıtların içerdiği yorumların yaygınlığı, aynı yorumu yapan, aynı kelimeyi kullanan katılımcı sayısı, söylenmek istenen şeyin ne olduğu ve yanıtların özgünlüğü dikkate alınarak içerik analizi yapılmıştır. Oluşturulan ham veriler araştırmacı tarafından dikkatle okunduktan sonra verilerin kodlanması yapılmıştır. Kodlanan veriler bir araya getirilerek temalar oluşturulmuştur. Elde edilen temalar, niteliksel araştırma deneyimi olan iki uzmana gönderilmiştir. Uzman görüşü sonrası içerik analizi tamamlanmıştır.

3. BULGULAR

Araştırmada katılımcıların yedisinin 31-40 yaş arasında, yedisinin evli, sekizinin üniversite mezunu olduğu, dokuzunun çalıştığı ve altısının en uzun süre Mersin ilinde yaşadığı saptanmıştır (Tablo 1).

Tablo 1: Kadınların Sosyo-Demografik Özelliklerinin Dağılımı

Sosyo-Demografik Özellikleri	Sayı
Yaş	
20-30 yaş	1
31-40 yaş	7
41-50 yaş	4
51-60 yaş	1
61-70 yaş	2
Medeni Durumu	
Evli	7
Bekar	6
Eşini kaybetmiş	2
Öğrenim Durumu	
Okuryazar	1
İlkokul	2
Ortaokul	1
Lise	3
Ön Lisans	1
Üniversite	3
Yüksek Lisans	3
Doktora	1
Çalışma Durumu	
Çalışıyor	9
Çalışmıyor	4
Emekli	2
En Uzun Yaşanılan Yerleşim Yeri	
Adana	2
Batum	1
Diyarbakır	1
Gaziantep	1
İstanbul	2
İzmir	1
Malatya	1
Mersin	6
Toplam	15

Kadınların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşlerinin sosyo-demografik özelliklerine göre incelenmesi amacıyla kalitatif olarak yapılan araştırmada elde edilen verilerle içerik analizi yapılmış olup, elde edilen araştırma bulguları yedi tema kapsamında incelenmiştir. Bu temalar şu şekildedir: (1) Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, (2) Aile ve Evlilik, (3) Annelik, (4) Bekaret, (5) Kürtaj, (6) Eşitlik, (7) Namus. Buna ek olarak her bir tema kendi içinde sosyo-demografik değişken çerçevesinde incelenmiştir. Araştırmada elde edilen bulguların sosyo-demografik değişkenlere göre en dikkat çekici olanları paylaşılmıştır.

I. Tema: Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

Araştırmada katılımcıların önemli bir kısmı (9 kişi), yaşadığımız coğrafyada toplumsal cinsiyet eşitliğinin bulunduğunu savunmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin olmadığını savunan (6 kişi) katılımcıların, ikisi 31-40 yaş aralığında, ikisi 41-50 yaş aralığında, biri 51-60 yaş aralığında ve biri 61-70 yaş aralığındadır. Aynı görüşü savunan katılımcıların ikisi bekar, ikisi evli diğer ikisi de eşini kaybetmiş kadınlardan oluşmaktadır. Söz konusu katılımcıların dördü çalışan, ikisi çalışmayan kadınlardır.

Ayrıca yükseköğrenim görmüş bazı katılımcıların, kadınları yalnızca atfedilen roller ve ödevler çerçevesinde tanımladıkları saptanmıştır. Örneğin; toplumu derinden üzen genç kızların ölümünde, Özgecan Aslan ve Münevver Karabulut cinayetlerinde aile ihmali olduğunu savunan, kız çocuklarının flörtünde erkek çocuklarına nazaran çok daha dikkatli olunması gerektiğini, aksi takdirde sonuçlarının öldürülmeye kadar gidebileceğini savunan yüksek lisans öğrenimi almış bir katılımcının ifadeleri şöyledir:

"...Kızların başı daha çok derde giriyor öldürülüyorlar. İşte erkek hep erkek olayları yüzünden. İşte bu Cem Garipoğlu olayını hatırlıyoruz işte erkek arkadaşındı yani aile kızındı o da. Erkeklerde o kadar problem olmuyor daha çok kadınlar öldürülüyor. Özgecan da öldürüldü hani gerçi Özgecan'ın farklı bir durumu hani onun yabancı biriydi. O da geç saat olmuş mesela hala Tarsus'taymış. Evine dönmemiş hala hava kararmış. Alışveriş merkezinde geziyormuş...Biraz fazla serbest bırakıyorlar çocuklarını sıklamayalım falan derken çok serbest bırakınca da işte bir şeyler geliyor başlarına..." (37, Bekar, Ön muhasebeci, Yüksek lisans, Mersin)

II. Tema: Aile ve Evlilik

Araştırmada katılımcıların büyük çoğunluğu (13 kişi) bekar yaşam biçiminin evlilikteki yaşam biçiminden çok farklı olduğunu ifade etmiştir. Buna karşın 31-40 yaş aralığında, bekar, doktora mezunu olan, çalışan ve Adana'da en uzun süre yaşamış olan ve yine 31-40 yaş aralığında, evli, üniversite mezunu, çalışan ve Mersin'de en uzun süre yaşamış katılımcının söz konusu iki yaşam biçimini birbirinden ayırmadığı belirlenmiştir.

Ayrıca katılımcıların tamamı (15 kişi), toplumun evli ve bekar kadınlara karşı bakış açısının birbirinden tamamen farklı olduğunu savunmaktadır. Örneğin; eşini kaybetmiş 55 yaşındaki bir kadın, eşinden sonra sosyal hayatını tamamen bitirmesini şöyle açıklamıştır:

"...Laf gelmesin.... Baktım laf mı geliyor, geç saatlerde sokaklarda veya akşam olunca yanımda eşim yoktur karı kocalarının yanında ne işim var! Gitmem, misafirliğe gitmem. Akrabam olmazsa, canım ciğerim olmazsa gitmem. Dışarıya zorda kalmazsam çıkmam. Oğlanlarımla, çocuklarımla giderim. Gidilecek bir yer varsa, laf gelmesin adıma öyle yaparım..." (55, Eşini kaybetmiş, Gündelikçi, Okuryazar, Malatya)

14 yaşındayken kaçırılıp evlendirilen 43 yaşındaki katılımcının, aile ve evliliğe dair sözleri şöyledir:

"...Aile en önemli bizim için çok önemli. Biz ailesiz olmaz. Siz mesela ayrı ayrı yaşıyorsunuz. Anne baba yani kızlar erkekler yalnız yaşıyorlar ya bizde öyle değil. Biz mesela çocukların torunların gelinlerin yanında yaşıyoruz (...). Ben 14 yaşındaydım. Mecbur tabi ki. O zaman okula gidiyordum. Beni kaçırdılar. 14 yaşında çocuk hiçbir şey bilmiyor zaten. Çok zor geldi bana ama işte devam ettik." (43, Eşini kaybetmiş, Çocuk Bakıcısı, Lise, Batum)

III. Tema: Annelik

Araştırmada çoğu katılımcı (10 kişi) her kadının annelik duygusunu tatması gerektiğini savunmaktadır. Birçok katılımcı, anneliğin toplumsal cinsiyet kalıpyargıları paralelinde her kadının doğuştan gelen kodlarında bulunduğunu savunmaktadır. Söz konusu katılımcıların beşi 31-40 yaş aralığında, ikisi 41-50, biri 51-60 yaş aralığında ve ikisi 61-70 yaş aralığındadır. Ayrıca katılımcıların ikisi bekar, altısı evli ve diğer ikisi de eşini kaybetmiş kadınlardan oluşmaktadır.

Tam tersi görüşü savunan anneliğin her kadının doğasında olmadığını ve her kadının anne olmaması gerektiğini savunan katılımcıların (5 kişi) ikisinin yüksek lisans ve birer kişi olmak üzere üniversite, lise, ortaokul mezunu oldukları saptanmıştır. Ayrıca bu katılımcıların birer kişi olmak üzere İzmir'de, İstanbul'da, Adana'da ve iki kişi olmak üzere Mersin'de en uzun süre yaşadıkları belirlenmiştir. Son olarak her kadınının anne olması gerekmediğini savunan kadınların dördünün çalışan, birinin emekli olduğu ortaya çıkmıştır.

Buna karşın mesleği öğretmen olan, anne olduktan sonra çalışmayı bırakan ve anneliğe büyük değer yükleyen bir katılımcının sözleri şöyledir:

"...Ben her kadının doğasında var ama herkes anne olamıyor ya kesinlikle yani. Anne var annelik var öyle söyleyim bu yüzden. Bence sadece doğurmak fizyolojik birşey değil. Annelik deyince böyle gözlerim dolar. Sadece lafı bile yeter, aynen valla bambaşka birşey ancak anne olan yani bana hep annem derdi, anne olunca anlarsın. Anne olduktan sonra anladım. Yani tarifi yok ya. Gerçekten tarifi yok..." (38, Evli, Öğretmen/Şu an çalışmıyor, Adana, Üniversite)

IV. Tema: Bekaret

Kadın bedenine ve özellikle kadın cinselliği üzerinden bir başka denetim ve hatta baskı yapma unsuru, genelde kadına özgü kılınan 'bekaret' kavramı ile de mümkün olmaktadır. Çalışma grubunda bulunan kadınların bir kısmının (5 kişi) evlilik dışı cinsel birliktelik yaşanmasına karşı çıktığı belirlenmiştir. Bu katılımcıların üçü 31-40 yaş aralığında, biri 41-50 yaş aralığında, biri 51-60 yaş aralığındadır. Aynı fikri savunan katılımcıların biri bekar, ikisi evli ve ikisi eşini kaybetmiş kadınlardır. Söz konusu kadınların ikisinin yüksek lisans, birinin üniversite, birinin lise mezunu olduğu ve diğer katılımcının okuryazar olduğu belirlenmiştir. Ayrıca katılımcıların dördünün çalışan, birinin çalışmayan kadınlar olduğu bulunmuştur.

Buna karşın evlilik dışı cinsel birliktelik yaşanmasına karşı olmayan katılımcıların (10 kişi) çoğunluğundadır. En uzun süre yaşadıkları yerler ise şöyledir: beşi Mersin, ikisi İstanbul, birer kişi olmak üzere Adana, İzmir, Diyarbakır. Örneğin Diyarbakır'da ve Batum'da en uzun süre yaşamış iki katılımcınınun bekarete dair görüşlerini şöyledir:

"Evlenceye kadar beklenirse daha iyi olur. Yani özel olsa, yani herşeyi mesela o beyaz gelinliği giyiyorsun. Mesela beyaz saflık temizlik... Ama olmuşsa da ölüm yok ucunda, yani olabilir bilmiyorum ya o kadar da katı değilim..." (47, Bekar, Çalışmıyor, İlkokul, Diyarbakır)

"...Gürcistan'da bir kanun yapmak istediler. Kız namussuz mu? Namuslu mu? Bekaretini korumuş mu korumamış mı... Öyle bir şey. Kimlik gibi bir şey yapmak istiyorlardı. Şimdi seçim oldu başka şey geldi. O yüzden olmadı..." (43, Eşini kaybetmiş, Çocuk Bakıcısı, Lise, Batum)

V. Tema: Kürtaj

Kadının gebeliğini sonlandırma hakkının olduğunu bazı katılımcılar (7 kişi) savunmaktadır. Ancak çoğu katılımcının (8 kişi) önceden gebelik olmaması için önlemin alınması gerektiğini, gebelik oluştuktan sonra kürtajın 'cinayet' sayılacağını savunduğu belirlenmiştir. Biri 61-70 yaş aralığında ve dördü 31-40 yaş aralığındaki katılımcıların tam tersi şekilde eğer gerekliyse ve istenmeyen bir gebelik durumunda bebeğin aldırılmasını savundukları saptanmıştır. Kürtajla gebeliğine son vermesine karşı olduğu belirlenen katılımcıların üçü bekar, üçü evli ve ikisi eşini kaybetmiş kadınlardan oluşmaktadır. Biri doktora mezunu, biri yüksek lisans, biri üniversite, üçü lise, biri ilkokul ve biri okuryazardır. Çalışma grubunda gebeliğin sonlandırılmasına karşı olan katılımcıların üçü çalışan, üçü çalışmayan, ikisi emekli kadınlardır. En uzun süre Mersin'de yaşamış üç kişi, Adana'da, Diyarbakır'da, Malatya'da, Batum'da yaşamış olan katılımcıların tamamı kürtaja karşı olduklarını belirtmişlerdir. Örneğin en uzun süre Malatya'da yaşamış bir katılımcının sözleri şöyledir:

"...Üzülürüm kıyamam ben hiçbir cana kendi açımdan kıyamam yoklukta olsa onu aldırمام ama şimdi aldırıyorlar. Ben aldırمام yani... O bir hata ile olduysa çaresine bakarım; ama cana kıyamam çocuklarıma kıyamam. Sevdiğim için kıyamam." (55, Eşini kaybetmiş, Gündelikçi, İlkokuldan az, Malatya)

VI. Tema: Eşitlik

Katılımcıların tümü (15 kişi) ekonomik açıdan özgür ve tam bağımsız olması gerektiğini, herhangi bir kişiye muhtaç, özellikle de eşine muhtaç olmadan 'kendi ayakları üstünde durması gerektiğini' belirtmiştir. Buna rağmen kız ve erkek çocuklarının eşit olmadığını ve farklı yetiştirilmesi gerektiğini savunan katılımcılar (3 kişi) mevcuttur. Bu katılımcılar 61-70 yaş aralığında, evli ve ilkokul mezunu olan, 31-40 yaş aralığında, bekar ve yüksek lisans mezunu olan ve 41-50 yaş aralığında, eşini kaybetmiş ve lise mezunu olan kadınlardan oluşmaktadır.

Ayrıca katılımcıların önemli bir kısmı (9 kişi) toplumda kadın ve erkeğin eşit olduğunu düşündüklerini belirtmiştir. Diğer katılımcılar (6 kişi) ise cinsler arasında eşitliğin olmadığını ancak olması gerektiği ve ancak kadınlara fırsat verilirse bunun sağlanabileceğini savunmuştur. Örneğin:

"...Yüzde yüz eşit değildir diye düşünüyorum öyle söyleyeyim. Bedensel farklılıklar... Bir de yetiştirilme tarzı ve Türk toplumunun özellikle erkekleri yetiştirilme tarzıyla en eğitilmiş adam bile kendini bir adım önde görebiliyor. Birçok konuda eşittir. Eşittir, dediğim, eşit olmalıdır..." (41, Bekar, Turizmci, Ön Lisans, Mersin)

"Bizim memlekette birinci yerde erkek, eşin. Sonra başkası... Çok saygı duyuluyor. En önemli birinci koca sonra başkası. Bizim için en önemli koca. Aynen ben de öyle düşünüyorum. Bizde mesela bir kelime derse erkek der. Kararı o veriyor. Erkek veriyor. Koca kararı en önemli bizde. Biz de kabul ediyoruz yani kötü bir şey yapmaz zaten." (43, Eşini kaybetmiş, Çocuk Bakıcısı, Lise, Batum)

VII. Tema: Namus

Katılımcıların önemli çoğunluğu (10 kişi) 'namus' kavramını 'dürüstlük, sözüne güvenilirlik ve onur' kavramları ile özdeşleştirmektedir. Bazı katılımcılar 'namus bacak arasında değildir!' ve benzer ifadelerle namus konusunda toplumda var olan kalıpyargıları eleştirmektedir. 55 yaşındaki katılımcının çocukken köyünde yaşanan bir olay şu sözlerle ifade edilmektedir:

“...Kızları götürmüşler, kapılarına atıp atıp gelmişler. Yani bu kız başkasıyla beraber olmuş kanama olmadığı zaman “ben başkasının pisliğini mi temizleyeceğim, bu namus davası...” ... kimisini köyün içinde boğazına ip bağlayıp götürmüşler afedersin hayvan gibi sürünerek ama bilinçsiz halde...” (55, Eşini kaybetmiş, Gündelikçi, Okuryazar, Malatya)

Ataerkil toplumlarda yerleşmiş değerlere göre namus bekçiliğinin kadınlar tarafından yapılması gerekliliği görüşü ve ataerkil söylemin bizzat kadınlar tarafından yeniden üretildiği 64 yaşındaki katılımcının şu sözleriyle belirlenmiştir:

“Benim için namus önemli. Namusu ben çocuğum için değil, kocam için de değil, ailem için de değil şahsıma taşıyorum. Ondan sonra mesela kocam duymaz. Ailem duymaz asla diyemem. Ben görürüm. Ben kendime emin olmak zorundayım. Ben de zaten bir meze değilim ki. Kendimi sunayım ortalıklara... Kimseye kendimi meze olarak kullandırmam namus benim için çok değerli.” (64, Evli, Çalışmıyor, İlkokul, Mersin)

Araştırmada namusun hayattaki en önemli olgulardan biri olduğunu savunan ve mutlak suretle korunması gerektiğini savunan katılımcılar (3 kişi) mevcuttur. Bu katılımcılar 51-60 yaş aralığında, eşini kaybetmiş ve okuryazar olan; 31-40 yaş aralığında, bekar ve yüksek lisans mezunu olan ve 31-40 yaş aralığında, evli ve üniversite mezunu olan kadınlardan oluşmaktadır.

4. TARTIŞMA

Biyolojik temelli cinsiyet farklılıklarından yola çıkılarak erkeklerin kamusal alanda aktif olarak var olması, kadınların özel alanda kısıtlı kalıp anne olmak, çocuk yetiştirmek ve ev işlerinden sorumlu görülmesinin biyolojik değil ideolojik ve toplumsal kaynaklı olduğunu savunmak mümkündür (MacKinnon, 1989/2003, 11). Örneğin ataerkil ideoloji, daha ilk şekillenmeye başladığı andan itibaren erkeği rasyonellik (akıl/zihin), uygarlık ve kültür ile buna karşın kadını irrasyonellik, doğa ve duygusallık ile özdeşleştirmiştir (Berktaş, 2010, 152). Günümüzde çeşitli ideolojilerce de desteklenen cinsiyetçi bakış açısı paralelinde erkeklerin toplum tarafından genellikle kamusal alanda aktif görevler üstlenmeleri beklenirken, kadınların da çoğu zaman basmakalıp değer yargıları ışığında, toplum tarafından atfedilen ‘toplumsal cinsiyet’ rolleri çerçevesinde özel alanla sınırlı kalıp daha pasif bir yaşam sürmeleri beklenmektedir. Aile kurumu, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin en fazla vücut bulduğu alanlardan biridir.

Parson’a göre ‘aile’, işlevi yeniden üretim ve sosyalizasyonu olan bir kurumdur. Bu işlev, eril ve dişil doğalara dayandığı ileri sürülen bir rol paylaşımı dolayısıyla gerçekleşir. Evliliğe dayalı, çiftin ve çocukların oluşturduğu aile tek gerçek ailedir (akt. Hirata, Laborie, Doare, & Senotier, 2000/2007, 32-33) Aile kavramı içinde kadınların temel rolünün ev ve aile olduğu ön kabulüne dayanan cinsiyete dayalı işbölümü, evin içine ve dışına uzanan ayrıcalık ve ayrımcılık yapılarını yaratan hakimiyet ve tabiiyet ilişkisini dayatmaktadır. Toplumsal olarak yüklenen söz konusu rol ve sorumluluklar, kadınları her defasında kamusal alana anne ve eş kimliği ile katılmaya zorlamaktadır (Urhan, 2016, 122-123). Firestone, kadınların baskı altına alınışının maddi temelini biyolojik farklılıklardan kaynaklandığını ileri sürmektedir. Kadının üreme işlevi, ataerkilliğin ve onun yönetme ideolojisinin, cinsiyet ayrımcılığının üzerine kurulduğu cinsiyete dayalı iş bölümünün nedeni olduğunu savunmaktadır (akt. Donovan, 1985/2010, 279). Ona göre kadının ezilmesinin nedeni çocuk doğurması ve çocuk yetiştirmesidir (Firestone, 1970/1979, 92). Kadınlar özellikle doğurganlığı ve üremede oynadığı roller sebebiyle erkeklere göre doğayla daha çok özdeşleştirilmektedir. Batı hristiyan geleneksel söylemi ile islami geleneksel söylem arasında bu konuda benzerlikler bulunduğu savunulmaktadır (Berktaş, 2009, 148). Ülkemizdeki yaygın bakış açısına göre ise cinsiyet rejimi doğuştan gelen yani ilahi yaratılış gereği olarak da ifade edilebilen birtakım farklara dayandırılmaktadır. Bu anlayış, kimi zaman islami kimi zaman da laik kaynaklardan beslenebildiğinden yaygın olarak kabul görmektedir (Sancar, 2016, 305).

Kadınlar, anneliğe nasıl bir konum atfedileceği sorusunun yanıtını ararken çelişkilerle boğuşmak zorunda kalmıştır. Çünkü ‘annelik’ aynı anda hem değer verilen bir özgüllüğü, yani birini dünyaya getirme gücünü; hem adına siyasal ya da sosyal haklar talep edilecek bir toplumsal işlevi; hem de ezilmenin kaynaklarından birini oluşturur (Hirata, Laborie, Doare, & Senotier, 2000/2007, 38). Bunlara paralel olarak yine kadının doğası gereği anne olma arzusunun hissediyor olduğu ön kabulü, toplumda özellikle kadınlar için büyük bir baskı unsuru olmuştur. Bu araştırmada, birçok katılımcının anneliğin toplumsal cinsiyet kalıpyargıları paralelinde her kadının doğuştan gelen kodlarında var olduğunu; ancak anneliğin herkese uygun olmadığını savunduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca her kadının anne olamadığını dolayısıyla da olmaması gerektiğini ifade eden katılımcılar belirlenmiştir. Araştırmada, her kadının anne olması gerektiğini savunan katılımcıların (10 kişi), büyük çoğunlunun (8 kişi) evli olması önemli bir bulgudur. Bu noktada çocuk sahibi olma isteğinin, evlilikten sonra dolayısıyla toplumsal kaynaklı bir beklentiyle oluştuğu savunulabilir.

Tam da bu noktada istenmeyen gebeliklerde başvuru olan 'kürtaj' olgusunu ele almak gerekmektedir. Araştırmadaki katılımcıların çoğunlukla (9 kişi) kürtaja karşı çıktıkları gözlenmiştir. Bu durum anne adayının karında henüz hamileliğin başında ve gelişmekte olan bebeği bir birey olarak görmeleriyle açıklanmaktadır. Bu paraleldeki düşüncelerle: "Anne karındaki bebeğin kürtaj ile alınması ise cinayettir." şeklinde ifadeleri söyleyen katılımcılara (4 kişi) rastlanmıştır. Hatta yine aynı düşünceyle gebelik tecavüz, ensest ilişki ve benzerleri sonucunda oluşsa dahi gebelik sonlandırılmamalıdır. Anne adayının rahmindeki fetus kadın bedeninin bir dokusu, parçasıdır. Bu nedenle üreme kararında olduğu gibi onu sonlandırma ya da sonlandırmama hakkında verilecek kararın da kadına ait olduğu savunulabilir. Ancak tam tersi yaklaşımlara göre; gebeliğin sonlandırılması kadının bebeğe karşı olan duyguları ve özellikle baba adayı ile olan ilişkileri ve varsa diğer çocuklarının içinde bulunduğu koşullar çerçevesinde gebeliği sonlandırma hakkının olduğunu bazı görüşmeciler (6 kişi) tarafından da savunulmaktadır.

Kadın bedenine ve özellikle kadın cinselliği üzerinden bir başka denetim ve hatta baskı yapma unsuru, genelde kadına özgü kılınan 'bekaret' kavramı ile de mümkün olmaktadır. Çünkü kadınlarda cinsel birlikteliği kanıtlar nitelikte bir zar bulunmakta ve birliktelik gerçekleşirse kanama olmaktadır. Ancak erkeklerin gündeminde biyolojik ya da toplumsal olarak bekaret olgusu yoktur. Hatta kimi zaman cinsel birliktelik övünç kaynağı olmaktadır. Birçok kişi tarafından kadınların evlilik öncesi cinsel beraberlik yaşaması adeta bir tabudur ve kabul edilemez olarak görülür. Çünkü genç bir kadının bekaretini evleneceği zamana kadar eşi olacak kişi için koruması, kendisinin ve ailesinin 'namusunu koruması' ile eş değer ve önemde görülmektedir. Tüm bu nedenlerle erkek egemen toplumlarda baskı ve denetimin en somut örneklerinin özellikle kadın bedeni üzerinde gerçekleşmektedir. Kadın bedeni din ya da ahlak kurallarından güç alarak tahakküm altına alınmaktadır. Henüz çocukluk yıllarından itibaren kendi bedenlerini ve cinselliklerini tanımları engellenmektedir ve kendi bedenlerine yabancılaşmaları sağlanmaktadır.

Bekaret kavramı artık kadınlar için bireysel ve fizyolojik bir olgu olmaktan çıkmış, içinde bulunulan kültür ve inançlar tarafından çerçevelenen ve hatta muayene etmek suretiyle kimi zaman kontrolü yapılan bir olgu haline gelmiştir. Evlilik öncesi bekarete verilen önem, çoğu müslüman toplumlarda, hatta yoğun bir modernizasyon sürecinden geçmiş olanlar dahi, erkek egemen 'namus' anlayışının temelini oluşturmaktadır (İlkkaracan, 2015, 26; Şanlı ve Yılmaz Vefikuluçay, 2018, 17). Literatürde, namus kelimesi sözlük anlamıyla toplum içinde ahlak kurallarına karşı beslenen bağlılık, dürüstlük ve doğruluk anlamına gelirken; dünyanın farklı toplumlarında algılanıp yorumlanması kültürden kültüre ve hatta aynı kültür içinde kişiden kişiye farklılıklar göstermektedir. Günümüzde namus kavramı ya da özellikle kadına ilişkin namus anlayışı giderek daha çok tartışılır hale gelse de konuyla ilgili bilimsel araştırmalar sınırlı sayıdadır (Abu-Odeh, 2015; TDK, 2005; Akkoç, 2007; Gürsoy ve Arslan Özkan, 2014; Erenoğlu, 2008; Dinçer, 2007). Bir toplumda farklı uluslar, farklı etnik gruplar, dinsel ve hatta mezhepsel dolayısıyla kültürlerarası çeşitlilik var oldukça toplumların namus kavramına yükledikleri anlamlar da birbirinden farklılık göstermektedir. Namus kavramı çerçevesinde kadın ve erkek arasında inanılmaz bir çifte standart söz konusudur. Kadınlar namus kisvesi altında, çoğu zaman katı sınırlarla çerçevelenirken erkeklere aynı konularda hoşgörü ile yaklaşmaktadır. Ataerkil ve cinsiyetçi bakış açısına göre namuslu kadın; evliyse cinsel anlamda kocasına sadık, henüz evlenmemişse cinsel saflığını koruyan bir kadın olarak öngörülmektedir. Erkekler ise kadınların namus bekçiliği ile görevlendirilmektedir. Bekaret; namus ve iffetin adeta simgesi haline gelmesinin yanısıra ailedeki kadınların bekaretini koruma mücadelesine dayanmakta ve bu durum, erkeklerin itibarlarıyla bir tutulmaktadır.

Araştırmadaki katılımcılarının çoğunun (10 kişi) 'namus' kavramını sözlük anlamıyla paralel şekilde 'dürüstlük, sözüne güvenilirlik ve onur' kavramları ile özdeşleştirdikleri belirlenmiştir. Ancak namus kavramının katılımcıların özel yaşamlarına yansımaları ele aldıkça birçok önemli bulgu kaydedilmiştir. Kadının bekaretinin namus kavramıyla eşleştirilmesi, aile bireylerinin kadının bekaretinin devamlılığının sağlanması ve kadının özgürlüğünün sınırlandırılması gerektiği düşünülmektedir. Aile kavramı çerçevesinde göreceli ahlakı korumakla görevlendirilen erkek için, kadın bir tehlike unsuru olarak görülmektedir ve kontrol altında tutulması gerektiği düşünülmektedir. Araştırma kapsamında elde edilen bulgularda gündelikçi olarak çalışan bir kadının çocukken köyünde tanık olduğu korkunç olaylar, eşini kaybettikten sonra tüm sosyal hayatını sonlandırması, bunun yanısıra bir başka örnek vermek gerekirse eşinden geçici bir süreyle boşanan ve sonradan tekrar evlenen bir kadının yakın çevresinde olumsuz anlamda bakış açısına maruz kalması buna örnek olarak gösterilebilir. Aynı kadına aynı çevrenin bakış açısındaki değişimin tek nedeni medeni durumun zaman içinde değişkenlik göstermesidir. Özellikle yalnız yaşayan ve eşinden ayrılmış bir kadına toplum tarafından bu derece önyargıyla bakılıyor olması son derece dikkat çekicidir.

Kadınlar tıpkı çocuklar gibi cinselliği olmayan ve hatta bu nedenle erkeklerden daha temiz yaratıklar olarak sayılmaktadır. Bu nedenle kadınlık ve çocukluk mitleri birbirine büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Hatta onların bu durumu uydurma bir saygı çerçevesinde gözlerden saklanmaya çalışılmaktadır (Firestone, 1970/1979, 109). Kadınların özellikle kamusal alandaki ikincilliği, görünmezliği ve bunun da ötesinde dokunulmaz kılınma çabasının bu bakış açısından kaynaklandığı savunulabilir. Kadınların hem özel alanda hem de kamusal alanda her türlü eşitsizliğe maruz kaldığı savunulabilir. 'Eşitlik' hem kadınları ayrı bir grup olarak kuran her tür ayrımcılığın yasaklanmasıyla birlikte, onların da başka herkes gibi kişiler olma haklarının; hem de kadınların oldukları gibi yani erkeklerden farklılıkları içinde tanınmaları ve kabul edilmelerine olanak sağlamaktadır. Ayrıca eşitlik, erkeği ya da kadını başka herkesten farklı bir birey yapan özelliklerini ifade etme hakkını ve birey olmanın güvencesini sağlamaktadır (Hirata, Laborie, Doare, & Senotier, 2000/2007, 149). Kadınların ücretli istihdamı, kadınların toplumdaki yerlerini okumak için çok önemli bir veridir (Urhan, 2016, 121). Buna ek olarak kadınların ekonomik özgürlüklerinin olması ve kendi ayakları üzerinde durma çabaları toplumdaki yerlerini bizzat kendileri tarafından kazanılması için önemli bir kriterdir. Çünkü bu durum kimi zaman kadın ile erkeğin hem kamusal hem de özel alanda birbirinden farklı konumlanmasına ve hatta bunun da ötesinde varsa aralarındaki hiyerarşik yapının yok olmasına dahi neden olmaktadır.

Araştırmaya katılanların tamamının (15 kişi) bir kadının ekonomik açıdan özgür ve tam bağımsız olması gerektiğini, herhangi bir kişiye, özellikle de eşine muhtaç olmadan "kendi ayakları üstünde durması gerektiğini" ifade etmesi önemli bir bulgudur. Araştırmanın sonucunda, kadınların genel toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi görüşlerinin olduğu söylenebilir. Buna rağmen bazı katılımcılardan elde edilen bulgulara göre, cinsiyetçi söylemlerin kimi zaman bizzat kadınlar tarafından savunulduğu da göze çarpmaktadır. Ayrıca yükseköğrenim görmüş bazı katılımcıların, kadınların genel yaşamına ilişkin geleneksel bakış açısına sahip olduğu ve kadınları yalnızca atfedilen roller ve ödevler çerçevesinde tanımladıkları saptanmıştır. Örneğin toplumun tüm kesimini derinden üzen iki genç kızın ölümünde, Özgecan Aslan ve Münevver Karabulut cinayetlerinde defalarca aile ihmali olduğunu savunan, kız çocuklarının flörtünde erkek çocuklarına nazaran çok daha dikkatli olunması gerektiğini, aksi takdirde sonuçlarının öldürülmeye kadar gidebileceğini savunan yüksek lisans eğitimi almış bir birey ve hatta bizzat bir kadındır.

Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin gençlerin düşüncelerini belirlemek amacıyla yapılan çalışmalarda; lise ve üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolleri konusunda eşitlikçi rolleri benimsedikleri saptanmıştır (Kömürcü ve ark., 2016, 18; Atış, 2010; Çelik ve ark., 2013, 184-186; Türkmenoğlu Zöhre ve Yılmaz Vefikuluçay, 2018). Yapılan bu araştırmalar sonucuna dayanarak eğitimin bireylere cinsiyet rollerine ilişkin pozitif yönde etki ettiğini savunmak mümkündür. Ancak birebir görüşme yoluyla yapılan bu araştırmada çoğunluk olmasa da tam tersi düşünceleri savunan katılımcılar belirlenmiştir. Çeşitli eğitim düzeylerine sahip kadınlarla birebir görüşmelerle yapılan bu araştırmada; katılımcıların, eğitim seviyesi yüksek katılımcı olsalar dahi özellikle çocuk yetiştirirken kız çocuklarına, erkek çocuklarına nazaran çok daha fazla dikkat edilmesi, bekaretin evlenene kadar bozulmaması, kadının namusunu koruması ve namusu için yaşaması gerektiği savunulmuştur. Sosyo-ekonomik düzey ile yakından ilişkili olan eğitim düzeyinin, kadınlara yönelik tutum ve algılara eşitlikçi ve özgürlükçü yönde etki edeceği öngörülebilir. Buna karşın bekaret konusu söz konusu olunca, kişinin sahip olduğu sosyo-demografik değişkenlerle paralel şekillenmediği bir başka örnektir. Sahip olunan eğitim seviyesi artması durumunda daha özgürlükçü bir bakış açısı olması beklenirken, tam tersi yönde bulgular elde edilmiştir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kadınların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşlerinin sosyo-demografik özelliklerine göre incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırma sonucuna göre; sosyo-ekonomik düzey ile doğrudan ilişkili olan eğitim düzeyinin, medeni durumun, yaşın, en uzun yaşanan yerleşim yerinin ve mesleğin; kadınların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açısına önemli ölçüde yön verdiği, tutum ve algıları etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanısıra araştırmaya göre evlenme/evlenmeme, boşanma, evli değilken cinsel birliktelik yaşama, anne olma/olmama veya istenmeyen gebelik durumunda kürtaj olma gibi tamamen özel ve kişisel kararların, kadınların bağımsız ve etki altında kalmadan, sadece kendileri tarafından alınabilmesi sosyal ve demografik değişkenlerle doğrudan ilgili olduğu saptanmıştır. Çünkü bir kadının sahip olduğu sosyal statüsü, hayatına dair alacağı kararlarda, özgürlüğünün boyutunu belirleyeceğinden önem teşkil etmektedir.

Araştırmaya göre, kadınların genel toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi görüşlerinin olduğu söylenebilir. Örneğin; katılımcıların önemli bir çoğunluğu kadın ve erkeğin eşit olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir. Araştırmaya katılanların tamamı, bir kadının ekonomik açıdan özgür ve tam bağımsız

olması gerektiğini, herhangi bir kişiye, özellikle de eşine muhtaç olmadan 'kendi ayakları üstünde durması gerektiğini' ifade etmiştir. Ayrıca anneliğin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları paralelinde, her kadının doğuştan gelen kodlarında var olduğunu; ancak anneliğin herkese uygun olmadığı savunan kadınlar çoğunluktadır. Bunların yanısıra araştırmada elde edilen önemli sayıda çarpıcı ifadenin bulunduğu birebir görüşmeler sonucunda, cinsiyetçi ve ataerkil söylemlerin kimi zaman bizzat kadınlar tarafından savunulduğu da belirlenmiştir. Bazı katılımcılar özellikle kız çocukların, flört ilişkisinde erkek çocuklarına nazaran çok daha dikkatli olmaları gerektiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca yükseköğrenim görmüş bazı katılımcıların, kadınların genel yaşamına ilişkin geleneksel bakış açısına sahip olduğu ve kadınları yalnızca atfedilen roller ve ödevler çerçevesinde tanımladıkları belirlenmiştir. Dolayısıyla bu araştırma toplumda özellikle kadınların kendilerini ikincil gören ataerkil ve erkek egemen bakış açısının yeniden üretilmesine bizzat katkıda bulunduğunun adeta bir kanıtı niteliğindedir.

Araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda; yaşadığımız coğrafyada toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin boyutunu belirlemek, yapılan araştırmalarda katılımcıların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açıları ve bölgesel farklılıkları ortaya çıkarmak için daha geniş çaplı çalışmalar planlanması gerekliliği görülmüştür. Okul öncesi eğitimden başlamak üzere, cinsiyet kavramının ilk oluşmaya başladığı dönemden itibaren 'toplumsal cinsiyet' kavramına duyarlılığının oluşturulması, okullarda konusunda uzmanlaşmış kişiler tarafından eğitim ve sertifika programları verilmesi planlanabilir. Ayrıca tüm öğretmenlere seminer dönemlerinde konuya hakim uzmanlar tarafından eğitimler verilmesi, gelenek nesiller için yol gösterici olacaktır. Ayrıca yalnızca öğrenci ve öğretmenlere değil halkın geniş kitlelerine hitap edecek ücretsiz eğitim, konferans ve panellerle konunun ele alınması, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik daha büyük adımlar atılması gerekmektedir.

Son olarak kadın ve erkek arasındaki eşitsizliklerin, cinslerden beklenen rollerin ve onlara atfedilen görev, sorumluluk ve ödevlerin, kitle iletişim araçları ve yeni medya yoluyla yeniden üretildiğini savunmak mümkündür. Bu nedenle medya tarafından kullanılan dile, hazırlanan programlara, haber bültenlerine, film, dizi ve reklamlarda kullanılan diyaloglara cinslerin eşitliğini sağlamak, toplumda bireyler arasında baskı unsurunu kaldırmak ve daha özgür bir toplum sağlamak amacıyla düzenleyici önlemler getirilmesi önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Abu-Odeh, Lama (2015). Arap toplumlarında namus cinayetleri ve toplumsal cinsiyet inşası. Pınar İllkaracan (Eds.), *Müslüman toplumlarda kadın ve cinsellik* içinde (ss. 243-264). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Acar-Savran, Gülnur (2009). *Beden emek tarihi: Diyalektik bir feminizm için*. İstanbul: Kanat Kitap.
- Akkoç, Fatih (2007). *Töre ve namus cinayetlerinin sebep sonucu ilişkisinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Polis Akademisi, Ankara.
- Atış, Filiz (2010). *Ebelik/Hemşirelik 1. ve 4. Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlarının Belirlenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Berktaş, Fatmagül (2009). *Tek tanrılı dinler karşısında kadın: Hıristiyanlıkta ve İslamîyette kadının statüsüne karşılaştırmalı bir yaklaşım*. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Berktaş, Fatmagül (2010). *Tarihin cinsiyeti*. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Bhasin, Kamla (2003). *Toplumsal cinsiyet: "Bize yüklenen roller"*. (Çev. Kader Ay), İstanbul: Kadınlarla Dayanışma Vakfı Yayınları (Özgün çalışma 1994).
- Çelik Sis Aşlı, Pasinlioğlu Türkan, Tan Gonca, Koyuncu Hande (2013). *Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet Eşitliği Tutumlarının Belirlenmesi*. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 21(3), 181-186.
- Diñer, Özüm (2007). *Namus ve bekâret: Kuşaklar arasında değişen ne? İki kuşaktan kadınların cinsellik algıları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Donovan, Josephine (2010). *Feminist teori*. (Çev. A. Bora, M. A. Gevrek ve F. Sayılan), İstanbul: İletişim Yayınları (Özgün çalışma 1985).
- Dökmen, Zehra (2009). *Toplumsal cinsiyet: Sosyal psikolojik açıklamalar*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Erenoğlu, Rabiye (2008). *Gazi Üniversitesi öğrencilerinin töre-namus cinayetleri hakkındaki görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Ersoy, Ersan (2009). Cinsiyet kültürü içerisinde kadın ve erkek kimliği (Malatya örneği). *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 209-230.
- Firestone, Shulamith (1979). *Cinselliğin diyalektiği*. (Çev. Y. Salman), İstanbul: Payel Yayınevi (Özgün çalışma 1970).
- Günay, Gülay ve Bener, Özgün (2011). Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde aile içi yaşamı algılama biçimleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 15(3), 157-171.
- Günindi Ersöz, Aysel (1999). *Cinsiyet rollerine ilişkin beklenti, tutum, davranışlar ve eşler arası sorumluluk paylaşımı (Kamuda çalışan yönetici kadınlar örneği)*. Ankara: Gümüşhan Matbaası.
- Günindi Ersöz, Aysel (2010). Türk atasözleri ve deyimlerinde kadına yönelik toplumsal cinsiyet rolleri. *Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 6, 167-181.
- Gürsoy, Elif, & Arslan Özkan, Hediye (2014). Türkiye'de üniversite öğrencilerinin kadına ilişkin "namus" algısı. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, (5) 3, 149-159. doi: 10.5505/phd.2014.18480
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (Kasım 2014). *Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2013*. 16.Ekim 2018 tarihinde http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tnsa2013/rapor/TNSA_2013_ana_rapor.pdf adresinden alınmıştır.

- Hirata, Helene, Laborie, Françoise, Le Doare, Helene & Senotier, Daniele (2007). *Eleştirel feminizm sözlüğü*. (Çev. G. Acar-Savran). İstanbul: Kanat Kitap (Özgün çalışma 2000).
- İlkkaracan, Pınar (2015). Giriş: Müslüman toplumlarda kadın ve cinsellik. P. İlkkaracan (Eds.). *Müslüman toplumlarda kadın ve cinsellik içinde* (ss. 11-32). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kadılar, Elif (2012). *Üç kuşak kadının cinsiyet rolleri*. İstanbul: Kum Saati Yayınları.
- Kömürücü, Nuran, Yıldız, Hatice, Toker, Eylem, Karaman, Özen Esra, Genç Koyucu, Refika, Durmaz, Ayşegül, Aydın, Nihal (2016). Hemşirelik ve Ebelik Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerini ve Kadına İlişkin Namus Anlayışları ile İlgili Tutumları. *Uluslararası Hakemli Kadın Hastalıkları ve Anne Çocuk Sağlığı Dergisi*, 05, 1-22.
- MacKinnon, Catherine Alice (2003). *Feminist bir devlet kuramına doğru*. (Çev. T. Yöney ve S. Yücesoy), İstanbul: Metis Yayıncılık (Özgün çalışma 1989).
- Sancar, Serpil (2016). *Erkeklik: İmkansız iktidar: Ailede, piyasada ve sokakta erkekler*. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Şanlı, Burcu ve Yılmaz Vefikuluçay, Duygu (2018). Namus kavramı ve kadına ilişkin namus anlayışını etkileyen faktörler. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 24, 12-23.
- Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük* (2005). (10th ed.), Ankara: Akşam Sanat Okulu Matbaası.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (4 Aralık 2015). *Zaman Kullanım Araştırması, 2014-2015*. 26 Eylül 2018 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18627> adresinden alınmıştır.
- Türkmenoğlu Zöhre, M. Deniz, Yılmaz Vefikuluçay, Duygu (2018). Hemşirelik öğrenimi gören birinci ve son sınıf üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının belirlenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, 123-136. doi: 10.16990/SOBIDER.4041
- Urhan, Betül (2016). Kadın emeği ve toplumsal cinsiyet. F. Saygılıgil (Eds.). *Toplumsal cinsiyet tartışmaları içinde* (ss. 121-151). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Vefikuluçay, Duygu, Zeyneloğlu, Simge, Eroğlu Kafiye ve Taşkın, Lale (2007). Kafkas Üniversitesi son sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açıları. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 26-38.
- Yörükoğlu, Atalay (1992). *Değişen toplumda aile ve çocuk*. İstanbul: Özgür Yayın-Dağıtım.